

- окреслити шляхи і засоби уникнення негативних проявів [2; 3].

Висновки. Отже, рефлексивно-експліцитний метод базується на особистому досвіді учнівської молоді, сприяє усвідомленню сутності національного самоствердження особистості та інтегрує його у власну життєдіяльність. Власне, перевага рефлексивно-експліцитного методу полягає в тому, що учнівська молодь не є об'єктом впливу педагога чи невідповідником моральної норми і не переживає стану підкорення моральним істинам, а сприймає їх як вільний вибір, що властивий особистості із прагненням до душевної сили (як основи вищого самоствердження) і свободи (як різнобічної і відповідальної самостійності). Також своєрідність і дієвість зазначеного методу полягає в тому, що його застосування значно поліпшує ефективність інших форм і методів виховання особистості (бесід, дискусій, диспутів, круглих столів, ділових ігор та ін.). Тому, на нашу думку, у процесі виховання національного самоствердження учнівської молоді доцільно використовувати рефлексивно-експліцитний метод, апелюючи до досвіду вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку / І.Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Бех І.Д. Рефлексивно-експліцитний метод у вихованні особистості / І.Д. Бех // Рідна школа. – №12. – 2012. – С. 3-7.
3. Сойчук Р.Л. Виховання національного самоствердження в учнівській молоді: теорія і методика: навчально-методичний посібник / Р.Л. Сойчук. – Рівне: О. Зень, 2015. – 288 с.
4. Указ Президента України № 580 / 2015. – 13 жовтня 2015. – «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки». [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Documents%20a%97%D0%98%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98%20E2%84%96580_2015.html. – Назва з екрану.
5. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм. – М.: Республика, 1992. – 430 с.

Р.Л. СОЙЧУК. СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕФЛЕКСИВНО-ЭКСПЛИЦИТНОГО МЕТОДА В ВОСПИТАНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОУТВЕРЖДЕНИЯ В УЧЕНИЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Резюме. В статье актуализирована проблема воспитания национального самоутверждения в ученической молодежи как залог становления гражданского общества в Украинском национальном государстве. Рассмотрена сущность рефлексивно-эксплицитного метода, разработанного академиком И.Д. Бехом. Охарактеризовано особенности применения новейшего развивающего метода в воспитании национального самоутверждения личности, который ориентирован на получение позитивного поведенческого опыта и глубинное погружение в личностное самосознание воспитанника.

Ключевые слова: национальное самоутверждение, ученическая молодежь, рефлексивно-эксплицитный метод, воспитание, потребности, рефлексия, нация, Украинское государство.

R.L. SOYCHUK. THE ESSENCE AND THE FEATURES OF USAGE THE REFLECTIVE-EXPLICIT METHOD TO THE EDUCATION OF NATIONAL SELF-ASSERTION OF THE STUDENTS' YOUTH

The summary. In the article the problem of national self-assertion education in students' youth as a prerequisite for the establishment of civil society in the Ukrainian national state is actualized. The essence of reflexive-explicit method developed by Academician I.D. Bech is considered. The features of application of the newest developing method of national self-assertion education of the individual, which is focused on obtaining the positive behavioral experience and deep immersion into personal consciousness of a pupil are determined.

Key words: national self-assertion, students' youth, reflexive-explicit method, education, needs, reflection, nation, Ukrainian state.

Рекомендовано до друку.

Д-р психол. наук, проф., дійсн. член НАПН України І.Д. Бех.

Одержано редакцією 16.05.2016 р.

УДК: 373. 5. 017. 4: 027. 8 (477. 81)

Л.М. БАЛІКА

РОЛЬ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК РІВНЕНЩИНИ З ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У 90-Х РОКАХ ХХ СТ.

Резюме. У статті проаналізовано діяльність шкільних бібліотек Рівненщини з відродження національного виховання у 90-х роках ХХ століття. Зазначено, що шкільна бібліотека здійснювала єдину для школи державну програму національної освіти і виховання дітей, вирішувала це завдання своїми методами і засобами в загальному плані навчально-виховного процесу школи і разом з педагогічним колективом. Проаналізовано роботу шкільних бібліотекарів-новаторів, які творчо підходили до своєї справи, насичували її новим змістом і технологіями, перебували у творчому пошуку вирішення проблем реформування змісту діяльності шкільної бібліотеки.

Ключові слова: шкільна бібліотека, національне виховання, методи, форми, інтерес до читання.

© Л.М. Баліка, 2016

Випуск 14 (57), 2016. Наукові записки РДГУ.

Постановка проблеми. Зміна ціннісних орієнтирів шкільної освіти вимагає перебудови усіх складових компонентів сучасного навчально-виховного закладу. Серед них шкільна бібліотека займає особливе місце. Не тільки тому, що проблема забезпечення літературою шкільної бібліотеки залишається дуже гострою, а й тому, що у пріоритетними напрямками виховання дітей та молоді є національне виховання, що передбачає передачу молодому поколінню соціального досвіду, багатой духовної культури народу, його національної ментальності, спорідненості світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, які передбачають національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і талантів[3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях учених Л. Березівської, Р. Гавриш, А. Гуза, Л. Дровозюк, І. Кліцакова, Т. Коломієць, С. Коляденко, Т. Кравченко, І. Лопухівської, Л. Сігасвої, Б. Ступарика, М. Ярмаченка наголошується на важливості книгозбірень у підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів та забезпеченні їхніх фахових інформаційних потреб.

Метою статті є аналіз досвіду роботи шкільних бібліотек Рівненщини з національного виховання учнівської молоді у перші роки незалежності України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні суспільство робить запит на особистість гармонійно розвинену, високоосвічену, соціально активну, національно свідому, наділену високою громадською відповідальністю, духовними якостями, родинними та патріотичними почуттями; особистість, що є носієм кращих надбань вітчизняної і світової культури і здатна до саморозвитку і самовиховання. Виконання усіх запитів суспільства у формуванні громадянина залежить від ефективного функціонування сучасної школи, всіх її структурних підрозділів, в тому числі й шкільної бібліотеки.

Бібліотека – це осередок фундаменту освіти; одна з найважливіших ділянок роботи школи. Вона здійснює єдину для школи державну програму національної освіти і виховання дітей, вирішує це завдання своїми методами і засобами в загальному плані навчально-виховного процесу школи і разом з педагогічним колективом. Головною метою своєї діяльності вбачає надання допомоги педагогам у всебічному розвитку особистості з глибоко усвідомленою громадянською і соціальною позицією, системою наукових знань, відданої інтересам Української держави. Така особливість характеризується науковим світоглядом, який є основою для єдності національної свідомості і поведінки, соціальних установок і орієнтацій на загальнолюдські і національні цінності. Їй властиві високі інтелектуальні, духовні, морально-трудова, художньо-естетичні риси, розумні потреби і настанови; прагнення до розвитку творчих здібностей, удосконалення та самовдосконалення.

На Рівненщині обласним керівництвом освіти було чітко визначено роль і завдання шкільних бібліотекарів у організації навчально-виховного процесу. Так, у нормативних документах зазначало: «шкільний бібліотекар повинен через книгу формувати творчу особистість, залучаючи кожного до різносторонньої діяльності і прагнути виховати дітей людьми не байдужими, здатними відгукнутись серцем, думками, почуттями на всі події оточуючого життя» [6, 4].

У 90-х роках на Рівненщині багато шкільних бібліотекарів-новаторів, які творчо підходили до своєї благородної справи, насичували її новим змістом і технологіями, перебували у творчому пошуку вирішення проблем реформування змісту діяльності шкільної бібліотеки, використовували нові підходи у співпраці бібліотекаря та вчителя. Вони прагнули до переорієнтації шкільної бібліотеки в інформаційний центр із забезпечення навчально-виховного процесу, створювали у школі культ книги як джерела знань, мудрості, духовних цінностей, будували свою діяльність на принципах гуманізму, демократизму, розумового, морального і фізичного виховання, розвиваючого характеру навчання.

Постійний творчий пошук, наповнення новим змістом, запровадження активних форм і методів пропаганди національної літератури, духовних у культурних цінностей українського народу характеризувало діяльність бібліотек СШ №19 м. Рівне, СШ №6 м. Костополя, Березнівської НСШ-інтернату, Городищенської, Бистрицької, Кам'янської СШ Березнівського району та ін. [1, 8].

В арсеналі виховних засобів, які використовувався педагогічним колективом СШ № 19 м. Рівного, одне з провідних місць займала бібліотека – інформаційний центр духовної культури поколінь, знань з різних галузей науки та техніки. З часу заснування школи – з 1988 року, бібліотекою завідувала Файзенберг Олена Вікторівна, працювала в парі з бібліотекарем Ромчик Галиною Романівною [5, 1].

У контексті навчально виховної роботи школи бібліотекарі СШ №19 м. Рівне відроджували значущість бібліотеки як осередку культурного просвітництва і духовного відродження учнівської молоді. Вони усвідомлювали, що формування громадянина суверенної України неможливе без поглибленої систематичної роботи з літературою. Бібліотека була укомплектована творами М. Грушевського, В. Грінченка, П. Загребельного, М. Костомарова та ін. Активно використовувалися учнями-читачами твори В. Винниченка, М. Вороного, Л. Костенко, В. Стуса, В. Симоненка, поетів-земляків та багатьох інших.

Шкільні бібліотекарі Рівненщини впроваджували у практику своєї діяльності обласну «Орієнтовну регіональну програму національного виховання учнівської молоді», допомагали учням молодших класів організовувати активно-творчу діяльність під гаслом «Мій рідний край – моя земля – земля моїх батьків». Бібліотекарі спільно з учнями, вчителями мови та літератури проводили експедиції «До глибини віків», у процесі яких створювали видання «Волинські казки», вивчали діяльність у нашому краї П. Чубинського, М. Костомарова, М. Лисенка.

У школах Рівненщини традиційно проводилися бібліотечні уроки та дні бібліографії. Бібліотекарі В. Серєда (Березнівська неповна СШ-інтернат), Л. Хільчук (Городищенська СШ Березнівського району),

У. Наумчик (Вітковицька СШ Березнівського району) творчо підходили до проведення бібліотечно-бібліографічних занять. Теми навчально-тематичного плану постійно змінювалися, оновлювався їх зміст, проведення, враховувалися реальні умови і можливості шкільних бібліотек, педагогічних і учнівських колективів, рівень бібліотечно-бібліографічної грамотності учнів [1, 11].

У пропаганді основ бібліотечно-бібліографічних знань використовувалися бесіди і лекції, практикуми і диспути, доповіді та повідомлення, літературно-краєзнавчі мандрівки. Спільно з вчителями-предметниками проводилися свята рідної мови, олімпіади, конкурси, виставки, читацькі конференції. Вони організували пошук, розробляли літературно-краєзнавчі маршрути, пов'язані з перебуванням у нашому краї Т. Шевченка, Г. Сковороди, П. Куліша; здійснювали подорожі, збирали легенди, пісні, притчі, перекази, діалекти, дитячий фольклор. У кінцевому результаті досліджень проводили бібліотечні уроки: "Найстаріша книга в нашій родині", "Українська першокнига (Пересопницьке Євангеліє)", "Волинські Афіни (музей книги в Острозі)", "Кобзар в нашій сім'ї" тощо. Така система роботи шкільних бібліотек допомагала учням оволодіти певними знаннями, засвоїти соціальний досвід свого народу, прилучити їх до його культурних і духовних надбань, традицій, звичаїв, сприяла формуванню національної свідомості.

Бібліотекар Бистрицької середньої школи Березнівського району бібліографічне інформування учнів з національно-культурних питань здійснював за допомогою бюлетенів: "Нові надходження в бібліотеку", "Радимо прочитати", "Завітайте до нашої бібліотеки"; виставок літератури: "Мова – пісня колискова", "Історія та етнографія України", "Шевченкове слово", "Повернуті із забуття" та ін.

До систематичних каталогів шкільні бібліотекарі Рівненщини вводили тематичні рубрики "Історія України", "Культура України", "Українська народна творчість" тощо. Все більше відображалося в алфавітних та систематичних каталогах забуті твори, книги заборонених і репресованих українських авторів. Створювалися картотеки з українознавства, народознавства та етнографії.

Формувати громадянина суверенної України, який би глибоко знав минуле і сучасне своєї держави, вітчизняну і світову культуру вважав головним завданням у своїй роботі бібліотекар СШ №6 м. Костополя Кухарчук Ю.А. У своїй роботі використовував різноманітні форми роботи – літературні вечори та аукціони, конкурси читців, тематичні виставки "Роде наш красний", "Фольклорні скарби", "Кращі сини українського народу".

Серед засобів педагогіки народознавства першорядне місце посідає рідна мова. Адже чим міцніші зв'язки людини з культурою і мовою народу – вважає Юрій Анатолійович, – тим більшого можна сподіватися від неї як від громадянина, свідомого творця матеріальних і духовних благ. Тому справжнім святом у школі стало проведення циклу заходів, присвячених незалежності України, спрямованих на виховання в учнівської молоді поваги до української мови, підвищення її мовної культури [2, 10].

У Городищенській СШ Березнівського району нетрадиційно проходили бенефіси читача, метою яких була – пропаганда книги, виховання духовної культури та національної свідомості, а гасло – "Книга – людська глибина, хто в неї пірне аж до дна, той хоч і праці мав досить, дивнії перла виносить".

У своїй роботі бібліотекар загальноосвітньої школи I-III ст. Березнівського району У. Наумчик спрямовувала діяльність учнів не тільки на здобуття знань, а й на поширення цих знань, виробляла прагнення зацікавити інших як своїми знаннями, так і книгами, що їх несуть. Ось чому бібліотекар, прагнучи допомогти читачам ознайомитись саме з тією книгою, яка їм потрібна і корисна, використовувала старі та впроваджувала нові форми і методи інформаційної роботи.

Своєю чергою, бібліотекар Березнівської неповної середньої школи-інтернату В. Середа допомагала учням усвідомити, що книга не тільки матеріальна, а й духовна цінність, невіддільна від понять Батьківщина, чесність, справедливість. На уроках "Диво, ім'я якому книга", "Книга – народна мудрість", "Книга вчить як на світі жить" Валентина Михайлівна, вчителі виступали з лекціями, давали поради, як розвивати любов до читання, дбайливого ставлення до книги.

Валентина Михайлівна вела спостереження за поведінкою і працею вихователів в різних ситуаціях, знайомила з традиціями класних колективів, рівнем їх грамотності, ставлення до суспільно корисної праці, доручень, здатністю висловлювати і відстоювати свої думки. Всі ці методи у взаємозв'язку давали їй змогу підійти творчо до проведення занять з основ бібліотечно-бібліографічної грамотності і роботи з книгою 7 і 9 класів, які проводилися в школі-інтернаті один раз на тиждень [4, 5-6.]

Висновки. Аналіз досвіду роботи шкільних бібліотек Рівненщини показав, що більшість з них, захоплюючи численну аудиторію, поєднували пропаганду літературних знань з організацією відпочинку учнів тематичні вечори і усні журнали, конференції і виступи, літературні огляди і калейдоскопи. Їх дієвість визначалася комбінованим характером засобів пропаганди літератури, які застосовувалися. Слід зазначити, що шкільні бібліотеки не тільки давали бібліотечно-бібліографічні знання, не тільки визначали характер читацьких потреб, а й формували особистість в цілому.

Отже, чим активніше шкільна бібліотека включається в процес національного виховання, передачу підростаючим поколінням культурних надбань, тим більше можливостей дає учням-читачам для формування наукового світогляду, засвоєння ними культурних цінностей, розвитку їх творчого пошуку за допомогою книги, що так важливо сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'янюк Т.Д. Національне відродження і шкільна бібліотека / Т.Д. Дем'янюк, І.І. Мороз // Шкільна бібліотека – досвід і пошуки / укл. С.В. Кириленко, І.П. Леонтенко. – К.: ІЗИН, 1997. – 111 с.

2. Загребельна В.М. Робота шкільної бібліотеки по вихованню читацьких інтересів школярів та відродженню національної свідомості / В.М. Загребельна // Пріоритетні напрямки діяльності шкільних бібліотек; заг. ред. М.П. Кривко. – Рівне: ІПКПК, 1994. – 60 с.
3. Зайченко І.В. Педагогіка [Електронний ресурс]: навч. посібник / І.В. Зайченко. – К.: Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/13160901/pedagogika/osnovi_natsionalnogo_vihovannya. – Назва з екрану.
4. Качинська Л.Л. Хай буде другом книга / Л.Л. Качинська // Пріоритетні напрямки діяльності шкільних бібліотек; заг. ред. М.П.Кривко. – Рівне: ІПКПК, 1994. – 60 с.
5. Мельничук Л.С. Шкільна бібліотека – центр відродження української культури / Л.С. Мельничук // Пріоритетні напрямки діяльності шкільних бібліотек / заг.ред. М.П. Кривко. – Рівне: ІПКПК, 1994. – 60 с.
6. Ситник Г.І. Шкільна бібліотека і бібліотечні технології / Г.І. Ситник. – Рівне: ІПКПК, 1997. – 200 с.

Л.М. БАЛИКА. РОЛЬ ШКОЛЬНИХ БИБЛИОТЕК РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ ПО ВОЗРОЖДЕНИЮ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ В 90-Х ГОДАХ XX В.

Резюме. В статье проанализирована деятельность школьных библиотек Ровенской области по возрождению национального воспитания в 90-х годах XX века. Отмечено, что школьная библиотека осуществляла единую для школы государственную программу национального образования и воспитания детей, решала эту задачу своими методами и средствами в общем плане учебно-воспитательного процесса школы и вместе с педагогическим коллективом. Проанализирована работа школьных библиотекарей-новаторов, которые творчески подходили к своей благородному делу, насыщали ее новым содержанием и технологиями, находились в творческом поиске решения проблем реформирования содержания деятельности школьной библиотеки.

Ключевые слова: школьная библиотека, национальное воспитание, методы, формы, интерес к чтению.

L.M. BALIKA. THE ROLE OF SCHOOL LIBRARIES OF RIVNE REGION IN REVIVAL NATIONAL EDUCATION IN THE 90S OF THE XX CENTURY

The summary. The article analyzes the activities of school libraries Rivne revival of national education in the 90-ies. Indicated that school library carried a single state program for school national education and upbringing of children, solved this problem with its methods and means in general terms the educational process and with school teaching staff. Analyzed the work of school librarians and innovators who are creative suited to their noble cause, saturated it with new content and technology were creative in finding a solution to the problems of reforming the content of school library.

Key words: school library, national education, methods, forms, interest in reading.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. О.Б. Петренко.

Одержано редакцією 24.05.2016 р.

УДК: 371. 302

Ю.М. ГАЛАТЮК

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ТВОРЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Резюме. У статті аналізуються психологічні та дидактичні аспекти застосування методу спостереження у проектуванні творчої навчальної діяльності. Розглядається методика створення творчих ситуацій на основі даного методу.

Ключові слова: творча навчальна діяльність, навчальне спостереження, педагогічне проектування, інтелектуальна ініціатива.

Постановка проблеми. Реалізація активних методів навчання, зокрема залучення учнів до активного навчального спостереження, є одним з проблемних питань теорії і методики навчання фізики. Спостереження, як один із наукових методів емпіричного рівня пізнання, є важливим предметом вивчення у контексті проблематики формування фізичного знання і взаємозв'язку емпіричного і теоретичного у навчанні фізики [6].

Не зважаючи на те, що різним аспектам організації навчального спостереження присвячено багато науково-методичних праць [9; 10], дидактичні можливості даного виду навчальної діяльності ще не до кінця проаналізовані і вивчені. Це стосується насамперед місця і ролі спостереження у творчій навчально-пізнавальній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній теорії пізнання спостереження трактується як тривале, цілеспрямоване і планомірне сприйняття предметів і явищ оточуючої дійсності. Структурними компонентами спостереження є: спостерігач, об'єкт спостереження, а також умови та засоби спостереження – прилади, установки, знаряддя.

У науковому дослідженні спостереження, зазвичай, виконує три основні функції [10]: 1) забезпечення емпіричної інформації, необхідної як для постановки нових проблем і висунення гіпотез, так і для подальшої їх